

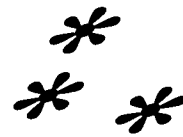
בעוד זמן קצר תחל עבודת ועדת החקירה, אשר מונתה לבחון את השאלה: **האם מעולה לעולה כוחנו עולה?** על הצוות שלכם הוטל להציג לפני הוועדה את ההיבט המדיני של העלייה. לרשותכם דפדפת עזר לעבודת ההכנה. בדפדפת קטעים מתוך דברים שנאמרו או נכתבו, על ההיבט המדיני של העלייה, במהלך שנות פעולתה של התנועה הציונית. לעתים בעל הקטע הוא דמות ידועה של מנהיג ציוני או בעל תפקיד במדינת ישראל, לעיתים הוא עתונאי או אדם הכותב לעיתון. לצד הקטעים תמצאו הסברים אשר יאפשרו לכם להבין את הדברים בהקשרם ההיסטורי.

כדי להכין כראוי את עדותכם לפני הוועדה, יהיה עליכם לבחון שאלות הנוגעות לתחום שלכם כגון:

- מה חשיבותו של ההיבט המדיני בין מטרותיה של התנועה הציונית?
- מה תפקידה של העלייה לארץ מבחינת ההיבט המדיני?
- האם יצרה העלייה בעבר והאם יוצרת בהווה בעיות מדיניות? האם המנעות מעלייה עשויה היתה למנוע בעיות אלה?
- האם הטעמים המדיניים של העלייה השתנו/לא השתנו מאז החלה העלייה הציונית?
- האם במדינת ישראל קיים עדיין צורך מדיני בהמשך עלייה?

אל תסתפקו בתשובות של כן ולא, בררו לעצמכם שאלות אלה ואחרות וגבשו את עמדתכם לגבי תוכן עדותכם והאופן שבו תציגו אותה לפני ועדת החקירה. זיכרו, עדותכם חשובה לגיבוש מסקנות הוועדה, לכן יש צורך שתוצג עמדה ברורה, מנומקת ומבוססת על מקורות ונתונים. אם החלטתם להציג יותר מדעה אחת, תוכלו לעשות זאת במסגרת הזמן הנתן לכם.

לא פחות חשוב לתכנן את אופן הגשת העדות כך שתעורר עניין וקשב בקרב המשתתפים. יתכנו אופני הגשה שונים כגון: הרצאה המלווה במסמך כתוב המוגש למזכירות הוועדה, דו-שיח בין שניים, הזמנת עדים לעניינים מיוחדים (למשל עד מומחה שיסביר את עמדת הערבים לגבי העלייה בעבר ובהווה), הצגת טיעונים על-גבי כרזות וכדומה, כיד דמיונכם הטובה.

כדי לא לעייף את המשתתפים הועמד לרשותכם זמן קצוב: חמש עד שבע דקות! הקפידו שהופעתכם תהיה קצרה וממוקדת. לא תתאפשר חריגה מהזמן הקצוב. הכנותיכם להופעה לפני הוועדה ייעשו בזמנכם הפנוי, תוכלו להעשיר את חומרי ההכנה במקורות כתובים נוספים, בתמונות, שירים ועדויות של אנשים המוכרים לכם. העזרו ברשימת ספרות העזר שבידי המורה/המדריך ובספריה הנוחה לכם. גשו מייד לתכנון ולחלוקת משימות בין חברי הצוות. בהצלחה!

מראשית דרכה של התנועה הציונית נחלקו בה הדעות לגבי הדרך הנכונה והיעילה למימוש החזון הציוני. חסידי הדרך המדינית, ובראשם בנימין זאב הרצל, מיסדה ומנהיגה של התנועה הציונית, גרסו כי העיקר הוא בהשגת תמיכה בינלאומית, כדי לאפשר עלייה והתיישבות בקנה מידה גדול. תפיסה זאת מצאה את ביטויה במשפט המגדיר את מטרתה של ההסתדרות הציונית, כפי שהוחלט בקונגרס הציוני הראשון בבאזל (1897):

הציונות שואפת להקים לעם ישראל בית מולדת בארץ-ישראל מובטח לפי משפט הכלל.

הסברים: בית-מולדת - כינוי ליישות מדינית שאינה מוגדרת כמדינה מסיבות פוליטיות. לפי משפט הכלל - על-פי הכרה של גורמים פוליטיים כגון מדינות ואירגוני מדינות.

חסידי הדרך המעשית גרסו כי העיקר הוא בעשייה עצמית של היהודים, באופן מיידי ובכוחות הקיימים, מבלי להמתין לאישורים מדיניים. השקפה זאת, שדגלו בה "חובבי ציון" ומפלגות הפועלים, משמעותה - עלייה והתיישבות בארץ, מבלי לחכות לאישורים בינלאומיים, גם אם התוצאות תהיינה מצומצמות והדרגתיות. תפיסה זאת מצאה את ביטויה בראשון מבין שני הסעיפים המפרטים את האמצעים הדרושים להשגת המטרה הנ"ל:

פיתוח תכליתי של ארץ-ישראל על-ידי יישובה ביהודים עובדי אדמה, בעלי מלאכה ועוסקים במשלוח יד.

היו מנהיגים שדרשו את שילוב שתי התפיסות: פעולה מיידיית ועצמאית בעלייה לארץ ובהתיישבות בה, יחד עם יוזמה פוליטית להשגת הכרה בינלאומית בזכות היהודים ל"בית-לאומי". בראש המשלבים עמד חיים ויצמן, כימאי ומנהיג ציוני ממוצא רוסי, שחי ופעל בבריטניה. לימים עמד בראש ההסתדרות הציונית וכיהן כנשיאה הראשון של מדינת ישראל.

היה זה ויצמן שהבין כבר מתחילת מלחמת העולם הראשונה (1914-1919), שהשינויים המדיניים שיתחוללו בעקבות מלחמה זאת, עשויים לאפשר את הגשמתו של החזון הציוני. כלומר, השגת אישור חוקי לעליית יהודים והתרכזותם בארץ-ישראל. במכתבו לירידו זנגוויל, מנהיג יהודי לא ציוני, מנתח ויצמן את המהלכים המדיניים הצפויים, ואת אפשרויות העלייה שיווצרו כתוצאה ממהלכים אלה:

1. עתה, עת בוא המועד לחשבון כללי, באה השעה לתבוע את זכותנו לייסד יישוב יהודי מאורגן ואוטונומי בארץ ישראל.

[...] אין ספק בלבי, שארץ ישראל תיפול בתחום השפעתה של אנגליה. ארץ ישראל היא המשכה הטבעי של מצרים והמחסום החוצץ בין תעלת סואץ לבין קושטא, הים השחור וכל מעשה איבה העלול לבוא לצד זה. ארץ ישראל אף נמצאת בצומתן של כל מסילות הברזל הגדולות. [...] אנו - אם נזכה בתנאים טובים פחות או יותר - נוכל ללא קושי להביא מיליון יהודים לארץ ישראל תוך 50-60 השנים הבאות ולאנגליה ינתן מחסום יעיל וחזק עד מאוד, לנו תהיה ארץ ונוכל להקל מעט מהלחץ ברוסיה, להקל מעט בארצות ברית וכאן, ובראש וראשונה נחדל להיות מבחינה מוסרית חסרי בית, ולו גם יקטן ביתנו מאד.

(ממכתב ויצמן אל זנגוויל 19.10.1914, מתוך ויצמן חיים, אגרות, ז', ירושלים תשל"ז).

הנחתו של חיים ויצמן התאמתה. ממשלת בריטניה נענתה לדרישות ההנהגה הציונית והעניקה לתנועה הציונית את "הצהרת בלפור", אותו מסמך מפורסם שבטא, לראשונה, הכרה של מעצמה עולמית בזכויות הלאומיות של העם היהודי ונכונות לסייע במימושו. להלן שני קטעים שנכתבו בעקבות הארועים הללו (נובמבר 1917): האחד מתוך "כרוז אל העם העברי", בו פנו ראשי ההסתדרות הציונית בלונדון אל המוני היהודים וקראו להם לעלות לארץ. השני, מדבריו של דוד בן-גוריון "הגשמת הציונות". בן-גוריון היה אז ממנהיגי תנועת הפועלים הציונית. עלה לארץ מפולין ב-1906, גורש ממנה על-ידי השלטון התורכי וחזר אליה כחייל ב"גדוד העברי" בצבא הבריטי. לימים היה ליושב ראש "הסוכנות היהודית" ולראש הממשלה הראשון של מדינת ישראל. גם הוא קורא למימוש מיידי של זכות העלייה:

2. [...] בתור נקודת המפנה משמשת הצהרת הממשלה הבריטית, שבה היא מכריזה, ש"היא מתייחסת באדיבות ליסוד בית לאומי לעם ישראל בארץ ישראל ותעשה את כל מה שבכוחה לסייע להגשמת המטרה הזאת".

ההצהרה של ממשלת הוד מלכותו חלה בזמן אחד עם צעידת הנצחון של הצבא הבריטי בארץ ישראל. דגל בריטניה הגדולה מתנופף על פני ירושלים ועל פני כל ארץ יהודה. [...] ההצהרה מוסרת לידי העם העברי את המפתח לחירות ולאוויר. הכל תלוי מעכשיו בעם העברי ורק בו בלבד.

אתם, המדוכאים והעייפים מנדודי אלפים על פני מדבריות וימים, אתם נרדפי הסערות ומנופצי המשברים, אתם הנדחים ומחוסרי המחסה, לכם נשקפת עכשיו היכולת להשתחרר מתלאות וייסורי הגלות ולחיות בארצכם, ארץ אשר בה יבריא וישוב לחיים חדשים הרוח העברי והגאון הלאומי הקדמון, אשר שוטט ימים כה רבים על כנפיו השבורות בקני נכר.

ההסתדרות הציונית בלונדון,

ד"ר יחיאל צ'לנוב

נחום סוקולוב

חיים ויצמן

(מתוך: ספר התעודות של הוועד הלאומי לכנסת ישראל, דפוס חיים הכהן תשכ"ג).

3. הגשמת הציונות - והגשמתה המלאה - הועמדה על הפרק, זוהי החובה והאחריות הגדולה של השעה הזו. עלינו להחזיר את העם לארץ - לאחר שהוחזרה לנו הזכות על הארץ. ההיסטוריה אינה ממתנה. ארץ ישראל לא יהודית חיכתה 1,800 שנה, בלי יהודים. ארץ ישראל מובטחת לעם היהודי אינה יכולה לחכות גם 18 שנה בלי יהודים. במשך 20 השנים הקרובות עלינו ליצור רוב יהודי בארץ ישראל. זוהי תמצית הסיטואציה ההיסטורית החדשה.

(מתוך ספרו של דוד בן-גוריון, ממעמד לעם, תל-אביב 1933).

לא מייד נענו היהודים לקריאת העלייה. כשנסתיימה המלחמה החלו מגיעים לארץ אנשי "העלייה השלישית" ובראשם החלוצים (בעלייה זאת עלו בין השנים 1918 ל-1923 כשלושים אלף עולים). גל עולים חדש ושונה החל כשנה לאחר מכן, היתה זאת "העלייה הרביעית" (בין השנים 1924 ל-1929 הגיעו כשמונים אלף עולים). גל העלייה השני לאחר המלחמה עורר חששות כבדים בקרב הנהגת הציבור הערבי, מפני ההתעצמות הצפויה של המיעוט היהודי בארץ. המשבר הכלכלי בתקופת "העלייה הרביעית" (ביקוש גדול לדיוור העלה את מחירי הקרקע והדירות, ומשלא נמצאו די קונים במחירים אלה, נוצר מיתון כלכלי חמור) החרף עוד יותר את החששות והאיבה ואלה התבטאו לבסוף בפרץ אלימות של ערבים נגד יהודים, במקומות שונים בארץ. גלויי האלימות האלה בירושלים, בחברון וביישובים אחרים, גרמו לקרבנות רבים ונכנסו להסטוריה בתור "מאורעות תרפ"ט" (1929). עם תום המאורעות שלחו הבריטים ועדת חקירה מלכותית, "ועדת שאו", שקבעה כי: "פחד הערבים מן העלייה, מסכנת הנישול ומעתידים הכלכלי" היה סיבה עיקרית למאורעות. בעקבות מסקנות הוועדה הוגשו המלצות ליישום המסקנות ("דו"ח הופ-סימפסון"). בהמלצות נקבע: "חובת הממשלה על-פי המנדט היא לדאוג לכך, שמעמד הערבים לא יקופח עקב העלייה היהודית". לבסוף פירסמו הבריטים הצהרת מדיניות ממשלתית, הידועה בשם "הספר הלבן" של פאספילד (אוקטובר 1930). להלן קטע מ"הספר הלבן", המבטא את העמדה הבריטית ביחס לעלייה היהודית. אחריו קטע מתגובת ההנהגה הציונית לעמדה הבריטית:

4. אם עלייתם של היהודים מביאה לידי מניעת התושבים הערבים מהשגת העבודה הנחוצה להם למחייתם, או אם האבטלה בין היהודים פוגעת לרעה במצב העבודה הכללי, חובתה של הממשלה הממונה להפחית עלייה זו או, אם יש צורך בכך, להפסיקה, עד שהחלק מחוסר העבודה שבין שאר חלקי האוכלוסייה יהיה לאל ידו להשיג עבודה. כל זמן שרווחים חשדות מרובים בקרב הציבור הערבי - וחשדות כאלה רווחים באמת - שהמשבר הכלכלי, שהתושבים הערבים סובלים ממנו, נגרם בעיקרו על ידי עלייה יהודית יתירה, וכל עוד קיימים נימוקים ידועים שעל פיהם אפשר לטעון בצדק שהחשדות מבוססים יפה, יש תקווה מועטה בלבד לשיפור יחסי הגומלין בין שני העמים.

(מתוך ספרו של שמואל דותן, המאבק על ארץ ישראל, תל-אביב 1982).

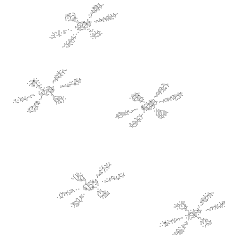

הקטע הבא לקוח מתזכיר של הסוכנות היהודית: "הבית הלאומי במשטר המנדט". הוא נכתב בידי שלמה קפלנסקי, חבר הנהלת הסוכנות היהודית, בתגובה לדו"ח הוועדה, והוגש לממשלת בריטניה במאי 1930.

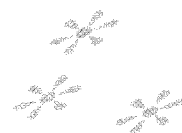
5. עלית יהודים לארץ ישראל ללא כל הגבלה מבחינה לאומית הוא התנאי העיקרי להקמת בית לאומי יהודי. משמעותו הראשונית של המנדט היא, שהיהודים זכאים לעלות לארץ ישראל כאזרחים השבים למולדתם, ולא כזרים המבקשים רשות כניסה; הם רשאים לעלות לארץ כציבור מאורגן אשר רצונו לחדש את ביתו המדיני קיבל אישור בין-לאומי וחסות בין-לאומית. לפיכך אי אפשר בגלל טעמים מדיניים או בגלל התנגדות מדינית מבפנים או מבחוץ לסגור את שערי הארץ בפני המוני היהודים השואפים לעבודה ולהתיישבות.

[...] פיקוח ממשלתי ישיר על האמיגרציה [הגירה] מבכרות גם ארצות הרוצות למנוע כל שינוי באופין הגזעי והלאומי. במקרה הנידון של ארץ ישראל, הרי הקמת הבית הלאומי היהודי, ולפיכך שיבת היהודים לארץ ישראל, היא עצם מטרתו של המנדט. לפיכך אין לקבל שום נימוקים המיוסדים על שמירת אפיה הגזעי הנוכחי של הארץ. מהצד השני אין סכנה כל שהיא צפויה לתרבותם הלאומית של האוכלוסים הערביים מהעליה היהודית. ממשלת המנדט הודיעה הודעה מוחלטת שאינה משתמעת לשני פנים, בהסכמתה הגמורה של ההסתדרות הציונית, "שמעולם לא עלה על דעתה לסלק או לשעבד את האוכלוסים הערביים, לשונם ותרבותם בארץ ישראל" (הספר הלבן משנת 1922). הצהרת בלפור והמנדט כאחד מבטיחים לאוכלוסים הערביים בארץ ישראל הגנה וערבויות בינלאומיות נגד כל נסיון של התערבות בחייהם הלאומיים. (מתוך ספרו של קפלנסקי שלמה, חזון והגשמה, מרחביה 1950).

כיצד העריכו יהודים וערבים את משמעותה המדינית של העלייה היהודית? להלן כמה קטעים הדנים בסוגיה זאת, כולם משנות העשרים והשלשים, כאשר הפער הכמותי בין מספר התושבים הערבים ליהודים הקנה לערבים יתרון מוחלט, אך כוחו של היישוב היהודי, שבין 1931 ל-1936 נוספו לו כמאה וחמישים עולי "העלייה החמישית", התעצם והתגבר. יש לזכור שמאז 1933, מעליית היטלר לשלטון בגרמניה והתגברות האנטישמיות במרכז ומזרח אירופה, הלך והדרדר מעמדם של היהודים שם, ושאלת עלייתם קיבלה חשיבות ראשונית. מצד שני התגברה העוינות בין תושביה הערבים לתושביה היהודים של הארץ, וגרמה להתפרצות אלימה נוספת. התפרצות זאת כונתה על-ידי היהודים "מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט", ועל-ידי הערבים "המרד הערבי הגדול" (1936-1939). למרות העוינות קיימו מנהיגים משני העמים, שיחות חשאיות, במטרה להגיע להדברות והסכמה. המטרה לא הושגה אך השיחות איפשרו רמה כל-שהיא של חילופי דעות, או ליתר דיוק, של הכרת חילוקי הדעות. הקטע הראשון מדברי בן-גוריון לפני "אסיפת הנבחרים" (נבחרי היישוב היהודי המאורגן בארץ), ב-1926.

6. ...ארץ ישראל תהיה לעם העברי ולערבים היושבים בתוכה. את התגשמות הציונות אנו רואים בעלית המוני עם יהודי אשר יקימו בארץ משק חדש, לא במקום המשק הערבי הקיים אלא נוסף לו, וייצרו אפשרויות עבודה רבות וחדשות, לא במקומות העבודה הערבים הקיימים, אלא מחוצה להם, וירחיבו את הגבולות הכלכליים אשר בארץ עד כדי קליטת רוב יהודי גדול אשר יחיה בארץ יחד עם העם הערבי היושב בתוכה ... (מתוך ספרו של דוד בן-גוריון, ממעמד לעם, תל-אביב 1974).

הקטע הבא לקוח מדו"ח של בן-גוריון על שיחותיו עם מוסה עלמי, שהיה בן למשפחה ירושלמית ערבית מכובדת. הוא קיים שיחות עם מנהיגים יהודים, בהן ביטא את השאיפות הפוליטיות של ערביי ארץ-ישראל. השיחה שלהלן התקיימה ב-1933.

ד. (עלמי אמר ש) היהודים אולי מוכרחים לבוא הנה, אבל לערבים רע ומר. הם חוששים לעתידם הפוליטי, אבל הוא מעוניין קודם כל בעמדות הכלכליות, ואלה הולכות ונשמטות אחת אחת. הוא עמד ביחוד על ההרגשה הפסימית המשתררת בחוגי הערבים: הם הולכים ונדחקים מכל העמדות החשובות; חלקי הארץ הטובים ביותר עוברים לידי היהודים, אמנם גם ערבים נהנים מזה, אבל מצב ההמונים הוא מיואש; הקונצסיות (זכוונות) הגדולות הן בידי היהודים; התקציב הארצי מוצא לצרכי הגנה, שאין לערבים צורך בהם; מרובים הפקידים האנגלים, ומשכורותיהם גבוהות וכל זה לשם הבית הלאומי. בשביל פלשתינה הערבית אין כל צורך בפקידות זו. מפני כך עול המסים הולך וגדל. בשום ארץ ערבית אין משלמים מסים כל כך גבוהים... (הוא אמר שהוא) בוחר שהארץ תהיה עניה ושוממה אפילו עוד מאה שנה עד שאנחנו הערבים נהיה מוכשרים בכוח עצמנו להפריחה ולפתחה.

(מתוך ספרו של ד. בן-גוריון, פגישות עם מנהיגים ערבים, תל-אביב 1967).

מנהיג ציוני אחר, זאב ז'בוטינסקי, שפעל להקמת גדודים עבריים במלחמת העולם הראשונה, חלק על עמדתם של מנהיגי תנועת הפועלים הציונים. המחלוקת היתה כה חריפה עד כי הביאה אותו ואת מפלגתו הרבזיוניסטית לפרוש מההסתדרות הציונית ולהקים ב-1935 "הסתדרות ציונית חדשה". בקטע הבא, מתוך מאמרו "שולחן עגול עם הערבים" (1926), מערער ז'בוטינסקי על ההנחה, שאפשר להגיע להסכמה יהודית-ערבית בעניין העלייה היהודית לארץ:

8. הערבים דורשים לעצמם את הזכות לפקח על העלייה היהודית, אין פירושו של דבר זה דווקא, שהם רוצים לגרש מארץ ישראל אותם היהודים שכבר התיישבו בה, או לאסור לחלוטין כניסת יהודים אליה. ייתכן מאד שהם היו מסכימים אפילו להמשכתה של העלייה היהודית גם בעתיד. אבל דרישתם היא, שממדי עליה זו ייקבעו על ידיהם, בהתאם לרצונם ולאינטרסים שלהם. (מספרו של זאב ז'בוטינסקי, בדרך למדינה, ירושלים תשי"ג).

למרות ההתנגדות הערבית והמגבלות הבריטיות, העלייה לארץ נמשכה בכל התנאים. גם כשהיהודים, המוסדות הציונים והנהגת היישוב היהודי בארץ, נאלצו להמשיכה באמצעים בלתי חוקיים. יותר מ-100,000 עולים, הובלו אל חופי הארץ במסגרת ה"העפלה", רבים מהם נכלאו בקפריסין ושחררו רק לאחר הכרזת המדינה, במלחמת העצמאות. במגילת העצמאות נקבע: "מדינת ישראל תהא פתוחה לעלייה יהודית ולקבוצות גלויות". עם כינונה של המדינה הצעירה, החלה ממשלתה הזמנית, לפעול מיד למען הבאת יהודים ממקומות גלותם השונים. כמות העולים היתה כה גדולה עד כי היו שסברו כי אין בכוחה של ישראל הצעירה לקלוט עולים כה רבים. לעומתם סברו אחרים, שאין להתחשב בתנאים, ולהמשיך להעלות את כל מי שרוצה בכך. בקטע הבא, קורא מנחם בגין - אז כמפקד האצ"ל ולימים ראש ממשלת ישראל - בנאומו, למחרת הכרזת המדינה (15.5.1948), להגביר את העלייה, כתנאי לעצמאותה המדינית של ישראל.

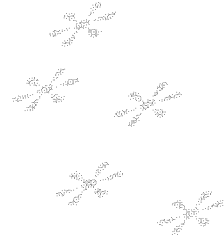
9א. לא פחות חשובה ממדיניות החוץ היא מדיניות הפנים שלנו. וראשית חכמה של מדיניות זו היא: שיבת ציון, אניות, למען השם, הבו אניות עולים. אל שיגרה, אל דיבורי סרק על כושר קליטה, על הגבלות למען הסדר כביכול, מהר, מהר, לעמנו אין זמן. הכניסו רבבות, הכניסו מאות אלפים. ומיד, מיד. אם לא יהיו בשביל כולם בתים, ימצאו אהלים. ואם אהלים לא יהיו - אין דבר - יש שמים במרום, שמי התכלת של ארצנו. אין מתים מתנאי קיום קשים. מי שראה כיצד חי העם הרוסי בזמן שעמד במלחמת החיים והעצמאות, זה יודע, כי אין גבול, ממש אין גבול, לקרבנות אשר אומה לוחמת מוכנה לקבל על עצמה למען מולדתה, למען עתידה. והן אנחנו במלחמת הקיום הננו עומדים ובריכוז המהיר ביותר של המוני גולי עמנו תלוי יום המחרת שלהם ושלנו כאחד. (מתוך ספרו של מנחם בגין, המרד, ירושלים 1950).

בקטע השני מציג מאיר גרוסמן, חבר הנהלת הסוכנות, דעה הפוכה. הוא שולל את העלייה ההמונית הבלתי מבוקרת (יש לשים לב שדברים אלה נאמרו כשנה לאחר דברי בגין הנ"ל).

ב9. (הדובר מקבל את ההכרח להביא עולים רבים בשנה שחלפה) [...] עכשיו, כעבור שנה, עברה הדחיפות. הצבא מלוכד ומגובש. אנו עומדים על סף השלום למחצה. בארץ אין מחסור בכוחות עבודה. אף על פי שבמחנות העולים בארץ נמצאים 40,000 איש, ועל אף המחסור בבתים ובכסף, הולכת וגוברת העלייה. העלייה מקבלת צורה של תהליך סטיכי (בלתי מכוון, בלתי נשלט). תהא זו קלות דעת פושעת, אם נסתכל בשוויון נפש על התפתחות זאת מבלי לנסות ביד חזקה ומתוך החלטיות לווסת תהליך זה. במקום ברכה עלולה, חלילה, להביא לנו העלייה קללה. [...] לכן אני מציע: להביא רק חלוצים צעירים, להחיש עליית בעלי אמצעים, שלא יהיו למעמסה ולהתאים את העלייה לאפשרויות הקליטה. (ממאמרו של מאיר גרוסמן, חבר הנהלת הסוכנות, בעתון המשקיף, 25.3.1949).

בשנות קיומה של מדינת ישראל הוסיפו והגיעו אליה עולים רבים. לעיתים ב"גלים" גדולים ולעיתים ב"טיפטוף". בארבע השנים הראשונות למדינה, הגיעה ה"עלייה ההמונית" ובה כ-700 אלף עולים. במחצית השנייה של שנות החמישים הגיעו בכל שנה עשרות אלפים מיהודי מרוקו. גולות שלמות חוסלו ואחרות צומצמו מאוד. בשנות השבעים הראשונות הגיעו עולים רבים מרוסיה הסובייטית שהיתה עד אז נעולה לחלוטין ליהודים הרוצים לעלות. בשנים האחרונות שוב עמדה המדינה מול אתגר קליטה עצום עם עלייתם של כ-400 אלף יהודי רוסיה וחברי-העמים ואלפי יהודי אתיופיה. מהי חשיבותה של העלייה למדינת ישראל שכבר בגרה וגברה על אויביה? על שאלה זאת משיב בקטע הבא, שמעון פרס, ממנהיגיה של מפלגת העבודה ולימים ראש ממשלת ישראל, בספר שכתב יחד עם העתונאי חגי אשד.

10. [...] החרדה שצריכה ללות את מחשבותינו ואת מעשינו עתה היא בתחום העלייה והתהליכים הדמוגרפיים בעם היהודי. התחזית הדמוגרפית המקובלת היא, שעד לשנת 2,000 יהיו במדינת ישראל כ-4 מיליוני יהודים. זה לא יפתור אף אחת ממצוקותיה של מדינת ישראל – לא את המצוקה המדינית והביטחונית, ולא את מצוקת הסתירה בין כמות לאיכות. אין מנוס מלשאוף להגיע ליותר מזה, למשל – לאוכלוסיה יהודית של כ-6 מיליונים בשנת 2,000. נוכל להגיע לכך על ידי גלי עלייה גדולים יותר ועל ידי תנאי קליטה טובים יותר ואף על ידי ריבוי טבעי גבוה יותר. אילו היה עוד נס ציוני מתרחש, דוגמת הנס הציוני שלאחר הקמת המדינה, והיינו מגיעים עד ל-8 מיליוני יהודים בארץ ישראל בשנת 2,000, היה בו משום הגשמת מטרת הציונות בהיקפן הנכון: ריכוז רוב העם היהודי בארץ ישראל, שמשמעו – הפיכת רוב העם היהודי לישראלי ויצירת רוב יהודי יציב בארץ ישראל [...] זה תנאי לפתרון הסכסוך הישראלי – ערבי על בסיס דמוגרפי יציב, זה תנאי ליצירת פוטנציאל כמות ואיכות שיספיק להפיכת מדינת ישראל למרכז מדע ותרבות, רוח ומוסר, לעם היהודי. זה האתגר הציוני והיהודי העיקרי בדורנו... (מספרם של שמעון פרס וחגי אשד, כעת מחר, ירושלים, 1978).

הערה: במקום או בנוסף לאחד הקטעים האחרונים, אפשר להכניס את סיפור הארוע של פיגוע טרור באוטובוס עולים מרוסיה ברחובות בודפסט ב-23.12.91. אירגון טרור ערבי, בלתי ידוע, פוצץ מכונית תופת בשעה שעבר אוטובוס עולים יהודים, שהיו בדרכם לשדה התעופה של בודפסט (הונגריה) למטוס שיקחם לישראל. ההתפוצצות של כ-100 ק"ג חומר נפץ, פגעה במכונית המשטרה שנסעה כאבטחה, לפני האוטובוס. שני שוטרים הונגרים נפצעו והמכונית שנעצרה באוטובוס. מן העולים לא נפגע איש, והבהלה שאחזה בנוסעים שכחה במהרה, לאחר שאנשי הבטחון השתלטו על המצב. כתבות על הארוע בגליונות עיתון "הארץ"

29-24.12.91-מ

